

Комунікативно-дискурсивні трансформації у лексиці

Мета цього дослідження – простежити й визначити основні напрямки змін комунікативно-дискурсивних характеристик лексичних одиниць в умовах змінення певних параметрів дискурсу в часовому просторі.

Комунікативно-дискурсивні та семантико-функціональні характеристики лексики в дискурсі в діячому просторі піддаються різного типу трансформаціям, які відображають особливості соціокультурних змін у суспільстві й обумовлюються змінами комунікативної поведінки учасників дискурсу в часі. Ці зміни щільно пов'язані, оскільки комунікативна поведінка учасників дискурсу показує весь спектр часових соціокультурних правил, індивідуальних прагматичних настанов, психологічних факторів, які характерні для цієї чи іншої епохи. Крім того, комунікативно-дискурсивні трансформації лексичних одиниць можуть бути наслідком змін історичного фону, економічних умов життя, рівня технічного розвитку суспільства, змін предметів матеріальної культури. Вони також можуть відбуватися через зміни універсальних абстрагованих понять, специфічних для мовної спільності, які залежать від певного рівня її культурного й суспільного розвитку. Трансформації комунікативно-дискурсивних і семантико-функціональних характеристик лексичних одиниць, які змінюють їх прагматичне навантаження в дискурсі, також мають місце через зміни соціальних умов життя, соціокультурних традицій. Наприклад, комунікативна поведінка учасників англomовного дискурсу в останні роки демонструє тенденцію до більш демократичної соціальної поведінки, яка починає домінувати в сучасному спілкуванні.

Найчастіше різного типу трансформації у часовому просторі відбуваються в семантичній структурі лексичної одиниці, тобто торкаються семантико-логічного аспекту її вживання. Також часто зустрічаються зміни в емоційно-оціночній характеристиці лексичної одиниці або одного з елементів її семантичної структури. Обидва типи трансформацій щільно пов'язані зі змінами функціонального реєстру лексичної одиниці чи одного з елементів її семантичної структури й таким чином майже завжди можуть супроводжуватися змінами в прагматичному навантаженні лексичної одиниці в залежності від змінення вимог ситуативної конкретності. Зміни у функціональному реєстрі лексичної одиниці можуть позначати початок збільшення чи зменшення комунікативного навантаження лексичної одиниці в усному дискурсі.

Основні варіанти найбільш характерних трансформацій можуть бути такі: часові зміни в комунікативно-дискурсивній характеристиці зі зниженням рівня прагматичного навантаження, в деяких випадках до втрати лексичною одиницею своєї комунікативно-дискурсивної функції; зміна функціонального реєстру лексичної одиниці чи одного з елементів її семантичної структури. Крім зазначених можуть спостерігатися трансформації комунікативно-дискурсивних характеристик лексичної одиниці або одного з елементів її семантичної структури як наслідок змін в семантичній структурі чи через зміни емоційно-оціночній характеристиці. Частіше ці трансформації мають комплексний характер і супроводжуються часовими змінами зі зміщенням чи без зміщення функціонального реєстру.

Часових змін, іноді з втратою комунікативно-дискурсивної функції чи зниженням рівня комунікативно-дискурсивного потенціалу через втрату одного з елементів семантичної структури, зазнали лексичні одиниці, які зникли із сучасного літературного спілкування чи мають обмежене прагматичне навантаження й нехарактерні для сучасного дискурсу, наприклад: *accursed (having a curse on), to apparel, an apoplectic attack, apoplexy, apothecary, to attire, aught, to bide (to stay somewhere), blockhead, by and by, bourne, to bethink, gay (cheerful; attractive), gaiety, gallant, ladies' man,*

ladylike, landlubber, lounge suit, to own (to admit), parley, parlour (a room in a house), parson, to prate, queer (strange), rake (about a man), to reckon something up, ruth, scoundrel, to send for (to ask someone to come), since (ago), sport (fun, amusement) та багато інших.

Зміни функціонального реєстру лексичної одиниці можуть бути багатовекторними. Це може бути лексика, яка відноситься до сучасного офіційного, риторичного чи поетичного реєстру, або яка набула нейтрального статусу, або, навпаки, яка зустрічається за межами сучасної літературної норми. Так, за даними словників SOD [5], Longman [2], Cambridge [1], Oxford [4] та інших такі лексеми чи елементи їх семантичної структури змінили прагматичне навантаження і належать до сучасного офіційного, риторичного, поетичного реєстру й, як наслідок, можуть мати обмежений характер функціонування: *abode*, *to absent*, *to accede to*, *in accordance with*, *accursed* (adjective), *apparel*, *assent*, *assiduous*, *to behold*, *to beseech*, *to conceive*, *disorderly* (untidy), *to expire* (to die), *to explicate*, *to favour somebody with*, *to foretell*, *to forbid*, *lest*, *misdeed*, *to regard* (to look at), *to reside in*, *to set forth*, *to submit to*, *unrivalled*, *unwell*, *vengeful*.

Комунікативно-дискурсивні трансформації можуть бути пов'язані зі змінами в емоційно-оціночній характеристиці лексичних одиниць. Частіше за все такі трансформації супроводжуються часовими змінами в комунікативно-дискурсивній характеристиці лексичних одиниць, а також зміщенням функціонального реєстру лексичної одиниці та зниженням рівня прагматичне навантаження. Наприклад: *heathen* (old-fashioned, offensive), *savage* (old-fashioned, not polite), *hag* (old-fashioned or offensive), *hireling* (old-fashioned or disapproving), *infidel* ((literary, not polite, offensive), *roué* (literary, disapproving), *old maid* (old-fashioned, not polite), *simpleton* (dated, old-fashioned or informal and disapproving), *slattern* (old-fashioned), *queer* (taboo), *whore* (taboo), *lunatic asylum* (old-fashioned, taboo).

Згідно з сучасною літературною нормою лексичні одиниці *ruffian*, *rascal*, *tidings* відносяться до застарілої лексики (old-fashioned, dated, or archaic), але іноді в сучасному усному дискурсі вони можуть набувати жартівливе (jocular or slightly humorous) забарвлення як у наступних прикладах: “Stop beating your sister up, you young ruffian,” said his dad. I caught those little rascals dressing up in my clothes [1]. “Have you heard the glad tidings?” [3].

Отже, основна тенденція розвитку лексичних одиниць полягає в модифікації їх комунікативно-дискурсивних особливостей та в змінах їх семантико-функціональних властивостей, що має вплив на комунікативний потенціал лексичної одиниці і змінює її прагматичне навантаження в дискурсі. Ці зміни мають вияв через різного роду трансформації емоційно-оціночній характеристики лексичних одиниць, її семантико-логічного наповнення й можуть фіксуватися зміщеннями функціонального реєстру.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Cambridge International Dictionary of English / [Editor-in-chief Paul Procter]. — Cambridge: University Press, 1995. — 1774 p.
2. Longman Dictionary of Contemporary English / [Editorial Director Michael Mayor]. — Fifth edition. — Harlow: Pearson Education Limited, 2012. — 2081 p.
3. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / [A.S. Hornby]. — Fourth edition / [Chief Editor: A.P. Cowie]. — Oxford: Oxford University Press, 1994. — 1580 p.
4. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / [A.S. Hornby]. — Seventh edition / [Chief Editor: Sally Wehmeier]. — Oxford: Oxford University Press, 2005. — 1905 p.

5. The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles / [Prepared by W. Little, H.W. Fowler, J. Coulson. Revised and edited by C. T. Onions]. — Third edition. — Oxford: At the Clarendon Press, 1972. — Vol. 1 — 1306 p.; Vol. 2 — 2515 p.

Надруковано:

Дискурс у сучасному науковому, соціокультурному та інформаційному просторі: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Дискурс у сучасному науковому, соціокультурному та інформаційному просторі». 24 – 25 травня 2013 року/ за заг. ред.. професора І. І. Соколової. – Маріуполь: МДУ, 2013. – 259 с. С. 48-50.